

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 137
תמוז תשע"ו

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

שלוש אפשרויות לבדיקת מקום החוט, והוסר הדיוק

החשיבות העצומה לדעת לכוון את הלחי, הביאה את המוקד לפעול בנושא ללמוד את צורת בדיקת החוט. ישנם שלוש אפשרויות לבדיקת מקום החוט, ובשלושתם צריך לדעת איך לבדוק, ולדעת מתי הבדיקה אינה נכונה.

1. בדיקה ע"י "אנג". קושרים דבר כבד בראש חוט, וזורקים ותולים אותו על חוט העירוב, ובמקום שהדבר הכבד יורד, שם הוא המקום של חוט העירוב. הבדיקה הזו היא הבדיקה הכי פשוטה, אבל גם בה צריך לדעת לבדוק, ואפשר לטעות ולהגיע למסקנה שאינה נכונה. למשל אם חוט העירוב אינו מתוח מספיק, הוא נמשך לצד אחרי כובד המשקולת, ואז היא מראה שהחוט נמצא במקום שאינו נכון. ועוד דבר מצוי אם החוט עובר באלכסון ביחס ללחי, חייבים שחוט המשקולת יהיה על חוט העירוב בדיוק בנקודה שמעל הלחי, אבל אם הוא במקום אחר בחוט, כבר צריך להשתמש בהשערות לחשב לפי הזווית של החוט, כמה הוא זו במקום של הלחי, ואכמ"ל. לכן גם בבדיקה הזו, מי שלא בקי, יכול להגיע למסקנה שאינה מדויקת. ולמעשה יש גם קושי בבדיקה בדרך זו, כיון שצריך לזרוק כל פעם את המשקולת לגובה החוט, ושלא יפגע בשום דבר מסביב. וכן צריך שהמשקולת תעצור וזה לוקח זמן, ובשעת הרוח זה בלתי אפשרי.

2. בדיקה ע"י פלס מיוחד עם שתי מראות וקו אדום, המיוצר במיוחד עבור בדיקת עירובים. יש לציין שהבדיקה הזו צריכה לימוד, כי לא מספיק הראות שהפלס ישר, אלא צריך גם שהקו שבין שתי המראות יהיה תואם אחד על השני, וגם החוט יהיה מכוון מעל אותו קו.

גם לבדיקה זו יש מגבלות מסוימות, שצריך שיהיה מקום להעמיד את המכשיר על הקרקע לפני הלחי. ובמקרה שהחוט הולך באלכסון ביחס ללחי, צריך להעמיד אותו לפי הזווית של החוט, ולא לפי הזווית של הלחי. כי אי אפשר לבדוק על מקום הלחי עצמו, אלא צריך לבדוק לפניו ולמתוח קו ישר לפי החוט. נקודה נוספת ידועה שהמכשיר הזה מודד רק לצדדים ימין ושמאל, ולא קדימה ואחורה (ביחס לבדוק), ולכן כדי לדעת שהעמוד לא נוטה לכיוון החוט מעל הלחי, שאז הלחי אינו תחת החוט, צריך להסתובב ולבדוק מהצד, שאז המדידה של ימין ושמאל של הבדוק, היא קדימה ואחורה של הלחי.

3. בדיקה ע"י מכשיר "הבקבוק", הכולל מראה בתוכו, ומחט או שרשרת שתלויה בראשו. בדיקה זו צריכה לימוד, ובעיקר צריכה אימון, לדעת להעמיד את הבקבוק והמראה בזווית מסוימת ביחס לעין הבדוק, כדי שיראה את המחט כנקודה, בלי לראות את הצדדים של המחט, וגם החוט יראה כמראה באותה נקודה.

לבדיקה זו יש כמה מעלות א. היא בודקת לשני זוויות, ימין ושמאל, קדימה ואחורה. ב. הבדיקה במקום של הלחי, ולא רק לפניו או מצידו [נפק"מ לחוט שעובר באלכסון]. ג. הבדיקה יכולה להעשות גם בתנאי שטח שאין מקום להעמיד פלס או לזרוק אנך. ד. המכשיר קל לנשיאה. ה. עלות המכשיר זולה. ו. הבדיקה מהירה לאחר שמתרגלים אליה, עד כעשרים שניות בלבד. ז. למרות שבבעבר היה ידוע שאי אפשר לבדוק עם הבקבוק והשרשרת במקומות שיש רוח, בבקבוקים החדשים ניתן למדוד גם במקומות שיש רוח].

מכשיר זה הומצא ע"י הג"ר נח ברנשטיין זצ"ל, יש לציין שהג"ר נח שהמציא את המכשיר, השקיע הרבה מחשבה בגודל המתאים להוכיח שהבדיקה נכונה, ולצורך כך דרש שהיה דוקא שרשרת [שהיא גמישה, ולא מחט שיכול להיות בה עקמומיות קלה או חוסר שיווי משקל]. וכן דרש שאורך השרשרת תהיה 17.5 ס"מ, [שבשיעור זה מבחינים יותר אם רואים את הצדדים, משא"כ במחט קטנה פחות שמים לב אם לא רואים קצת מהצד של המחט. וחסר בבירור שהסתכלות היא ישרה] אבל מכיון שקשה לאנשים לבדוק בצורה כזו, על כן שיינו קצת מהתנאים שלו, אחרי שהתברר שגם בצורה זו מגיעים לרמת דיוק טובה יחסית, אמנם לא במאה אחוז. ולכן לא לסמוך על הדיוק עד 2 ס"מ בערך.

מוקד העירוב ניסה בשנים האחרונות לייצר מכשירים מסגנון זה, וללמד את הבדוקים להשתמש בו, אבל העניין נתקל בקשיים טכניים, והזנחה בעקבות העיסוק בפרויקטים אחרים. בשנה האחרונה הגיע אברך מבית שמש שנכנס לעובי הקורה, ועמל למצוא כלי מתאים ומחט בגודל מתאים, כדי שיהיה קל ונוח לבדוק בו, וגם יהיה קטן ופרקטי. ובזכותו נעשו המכשירים החדשים. והקורס ללימוד הבדיקה לתועלת הרבים.

השתתפות רבה בקורס בירושלים ללימוד בדיקת החוט

בשבוע זה נחיה נדרך נוסף בפעילות של "מוקד העירוב", בעריכת קורס ללימוד צורת בדיקת מקום החוט, ע"י מכשיר "הבקבוק", שהמציא הג"ר נח ברנשטיין זצ"ל, כדי שיהיה אפשר לדעת באיזה מקום צריכים להעמיד את הלחי. עשרות בודקי עירובין באו והשתתפו בקורס שהתקיים ביום שני בירושלים, ואף רכשו את המכשיר המיוצר בימים אלו בצורה מיוחדת, מהדורה מוקטנת ונוחה לשימוש, המשתתפים ציינו שהמפגש הזה מהווה גם הזדמנות ליצור קשר וארגון שהמוקד יסייע גם לשאר צרכי העירובים השכונתיים, ולערוך שיעורים תקופתיים ללימוד והדרכה בנושאים האקטואליים, ואנו מקווים לזכות להמשיך בהרחבת הפעילות, בשיתוף כל העוסקים במלאכת שמים.

בנושא בדיקת מקום החוט, המצב כיום שגם בין האחראים על העירובים יש הרבה שאינם יודעים כיצד לבדוק את מקום החוט, והם לא משקיעים בלימוד הנושא הזה, אלא מסתמכים על מראה עין. אבל מראה עין הוא מושג של השערה בלבד, שהיכולת שלו משתנה בין אדם לאדם, יש אדם שיודע לשער נכון ויש אדם שמשער רחוק מן המציאות, למרות שנראה לו ברור כדבריו. ובכל מקרה זה אינו מדויק, וגם הרבה פעמים יש דברים ברקע שמטעים מאוד, כגון עץ או בנין בזווית שונה, עמוד חשמל עקום ועוד. סיפורים רבים היו בשנים האחרונות, על עירובים שעשו לחיים בלי למדוד באמצעות מכשיר, ולאחר זמן התברר להם שלא היה להם עירוב כבר תקופה ארוכה, כי מאז שהעמידו את הלחי הוא לא היה מתחת החוט, וכאשר אין עמוד, או שהחוט מן הצד של העמוד (כגון בעמוד חשמל), ומסתמכים רק על הלחי, יוצא שכל העירוב נפסל בגלל דבר אחד כזה. הבעיה הזו קיימת לצערנו גם אצל עובדים וותיקים, שכבר התקינו הרבה לחיים, ומתוך כך הם סבורים שאינם צריכים למדוד ויכולים להסתמך על המקצועיות שלהם, אבל למעשה באו וברדן אחרי ההתקנה שלהם, והחוט היה קרוב מאוד לצידי הלחי, עד כדי שהעובד היה צריך לחזור ולפרק את הלחי, ולהרכיבו מחדש כראוי.

לחי רחב שבכל זאת אינו מתחת החוט

הבעיה הזו שהלחי אינו מכוון מצויה גם במקרים שהעמידו לחי רחב, לעמוד שהבחינו שהוא עקום, ולא שיערו נכון במראה עין את רמת העקמומיות. באחד היישובים החדשים שמוקד העירוב מנסה כעת להביא לשיפור העירוב לרמה המהודרת, שלחו בודק שיעבור עמוד אחרי עמוד, ויבדוק ביסודיות, ויסמן איזה עמוד התעקם, ואיזה לחי אינו במקום שמתחת החוט. הבודק עבר זמן רב ובדק 75 עמודים ויותר ממאה לחיים, ועדיין לא סיים את כל היישוב. באחד המקומות מיישור העמיד קונטיינר מתחת החוט, והאחראי ידע שיש בזה חשש הלכתי, משום שיש רשות היחיד מתחת החוט, והיא מחלקת את הפתח, ונמצא שבכל צד יש רק חצי פתח. ולכן מתח את חוט העירוב לעמוד עץ שהיה בסמוך, וכיון שהעמוד עקום, הוא הוסיף לחי רחב לפניו ואחריו.

הבודק הנ"ל עבר ומדד עם המכשיר לחי אחרי לחי, וכשהגיע לכאן גילה במדידה שהחוט אינו מעל הלחי. האברך שהתלווה אליו שאל אותו איך זה יכול להיות, הרי הלחי כ"כ רחב, והעמוד לא כ"כ עקום. הבודק לקח אותו לצד אחר, ואמר לו שיעמוד מתחת החוט במרחק מהעמוד, וכאשר הוא הסתכל בזווית של החוט, מיד שם לב שבכיוון הזה באמת העמוד עקום ביותר, ועובר את הלחי. את הדברים האלו מגלים רק ע"י הבדיקה במכשיר, ולכן חייבים שכל בודק עירובים ידע לבדוק במכשיר בצורה נכונה וישתמש בו.

הרחקת הלחי מהעמוד

בשבוע שעבר היה עובד של אחד מועדות העירובין, שעוסק הרבה בעירובים עירוניים, והיה בטוח שהוא בקי גם בעשיית עירובים שכונתיים, ואמר לאברכים מקהילה שביקשו מסוימת להתקין עירוב שכונתי מהודר, שאין צורך בפקיח של מוקד העירוב השכונתי או כל מומחה אחר, ואפשר שהבודק של המוקד יגיע לאחר גמר העבודה, ויראה את הכל מצוין ומהודר, עם כל החומרות. האברכים קיבלו את דבריו, ונתנו לו את העבודה. בתחילת התקנת הלחיים, הבחין האברך שהם רוצים להצמיד את הלחיים לעמודים בלי רווח בין הלחי לעמוד, והאברך ידע שתמיד משאירים רווח. אמנם הוא לא ידע כ"כ את המשמעות ההלכתית של הרווח הזה, אבל שם לב שמשוהו אינו כשורה. הוא פנה לעובדים והעיר להם, ודרש מהם שיתקשרו למוקד העירוב לקבל אישור שאפשר להצמיד את הלחיים לעמוד.

והנה כל מי שעוסק בעירוב שכונתי יודע שחייבים להרחיק את הלחיים מהעמודים, והענין הוא משום שבהרבה עמודים יש נטיה קטנה לכיוון החוט, לפעמים זה מחמת מתיחת החוט ולפעמים זה מפני שבהתקנה קשה לדייק במאה אחוז, וכאשר מדובר בעמוד שנבנה יותר מ-5 מטר, הרי שגם נטיה קטנה ביותר, מצוי שתגיע לסטייה של 3 ס"מ, וממילא אם הלחי צמוד לעמוד והעובי של הלחי הוא בסה"כ 2-3 ס"מ, נמצא שהחוט אינו מעל הלחי. לכן דבר זה הוא כלל חשוב ובסיסי בעשיית לחיים, שחייבים להרחיק את הלחי. לתועלת העוסקים נציין ששיעור המרחק הרצוי הוא 10-15 ס"מ. השיעור המקסימלי הוא עד 22-24 ס"מ [מגוף הלחי, ולא רק מהמסגרת]. שהוא שיעור לבד לחומרא, כדי שלא תהיה פירצה בין העמוד ללחי. במקרים שצריך להרחיק יותר, יש להוסיף לבדו באמצע, כמו שהתבאר בגליון הקודם.

לחיים החדשים שלא הותקנו במרכז החוט

לאחר שניתנה ההוראה לעובד להרחיק את הלחי מהעמודים, הוא התקין אותם במרחק מהעמוד, אבל האברך כבר הבין שהמומחיות של העובד היא בעירובים עירוניים ולא בעירובים שכונתיים כמו שהוא חשב בהתחלה, ובכל זאת קיווה שבכל שאר הדברים הוא יודע לעשות בצורה המהודרת והטובה. לאחר שהעובד גמר להתקין את כל העירוב, קראו לבדוק שיאשר שהכל נעשה כהלכה, בצורה המהודרת הראויה לעירוב שכונתי לקהילת אברכים. הבודק הגיע ועבר על העירוב במשך כמה שעות, למרות החום הגדול השורר בימים אלו, והבדיקה ארכה זמן רב, כיון שהיה צריך לבדוק כל לחי עם המכשיר, לוודא כיצד הם מכוונים מתיחת החוט. ולמרבית הצער היו יותר ממשרה לחיים שהחוט היה קרוב מאוד לקצה הלחי, 4-10 ס"מ מסוף הלחי. במצב כזה הלחי אינו פסול, אבל הוא לא משמש מספיק את המטרה שבשבילה הוא נועד. הלחי נועד בשביל שאם יש נדנדוד בחוט בשעת הרוח, לא ייצא אמצע החוט מבין העמודים. רוחב העמוד הסטנדרטי הוא 9 ס"מ, וא"כ מכל צד של החוט יש 4.5 ס"מ, או פחות [כשהחוט אינו באמצע], ובנדנדוד של 5 ס"מ לכל צד הוא ודאי יוצא מבין העמודים. לכן עושים לחי ברוחב של כ-30 ס"מ שגם אם החוט ינדנדד 10 ס"מ לכל צד, עדיין יהיה כולו בין הלחיים, וא"כ כאשר החוט קרוב לקצה, מפסידים את מעלת הלחי.

לאחר מעשה התברר שהעובד הנ"ל שהתקין את הלחיים, בכלל לא בדק את מוקם החוט, לא בבקבוק ולא בפלס ולא באנג, אלא עשה לפי ראות עיניו, והסתמך על מיטב המקצועיות שרכש, ולכן היו כ"כ הרבה לחיים שאינם במקום הראוי. האברך דרש מהעובד לחזור ולתקן את הלחיים ללא תשלום נוסף, כיון שהעבודה לא התבצעה כפי שהובטחה מראש, שייגע למצב שהבודק יאשר שנעשה כראוי וכנהוג בעירובים השכונתיים המהודרים. לעובד היה קשה להסכים עם העובדה, והוא הביא את המכשיר השני – פלס, ומדד ויצא לו קצת שונה 3-4 ס"מ. בחלק מהמקומות השינוי היה לטובה, ובחלק היה יותר גרוע. והעובד החליט שאין להתייחס למדידת הבקבוק, אלא המדידה שלו בפלס היא הנכונה. אבל האברך כבר לא הסכים לסמוך עליו, ולכן העובד בא ובדק עם אנך, ויצא לו תוצאה שלישית בין הבקבוק לפלס, ואז הוא החליט ששני המכשירים לא מדויקים, והאנך הוא הנכון. כמובן שהמסקנה הזו מעורערת ביותר, ובהכרח שיש כאן בעיה בצורת הבדיקה.

אבל האמת היא שבשלושת האפשרויות הבדיקה המהירה אינה מדויקת, וצריך סבלנות וזמן כדי להגיע לדיק מרוב, אלא שבדרך כלל איננו זקוקים לדיק עד כדי יותר משני ס"מ, כיון שבכל"ה אנתנו מרחיקים את הלחי ומרחיבים אותו להוציא מידי מכשול, ועושים לחי רחב 30 ס"מ, כדי שכאשר נמדוד ונעמיד אותו במרכז, ותהיה סטייה קלה, עדיין יש 12-13 ס"מ מצד אחד של החוט, וכנגד זה יש יותר בצד שני. וממילא הויכוח על שני ס"מ אם זה צודק או זה צודק, אינו שייך לענין בדיקה זו כלל, העיקר לראות שיהיה קרוב למרכז הלחי לא קרוב לצד. [במקרים שיש סיבה שצריך לדייק, אפשר בכל אחד מהמכשירים לדייק, אם יודעים למדוד

לקעמפים ולקבוצות ניתן להזמין שיעורים בעירובים בגליון תמונות
חוויה שמלמדת הרבה, על צורת עשיית העירובים בזמנינו

[נכון]. אבל המצב שאירע שם שלא מדדו בכלל אלא עשו לפי מראה עין, והגיעו למצב שבצד אחד יש רק 4-8 ס"מ מקצה הלחי, הרי לא השגנו את מעלת הלחי. העובד שהתקין את הלחיים חזר לתקן את הנעשה, פירק לחיים והרכיב מחדש, והתחיל להזיז את הלחיים לפי מדידת האנך. אחרי כמה לחיים הוא ראה שאנך לוקח הרבה זמן, כי הרוח מנדנדת אותו וצריך להמתין דקות ארוכות עד שהוא יעצור, והמשיך לעשות את הלחיים לפי ראות עיניו בלי מדידה. איננו יודעים מה יהיה הסוף בכזו צורה, אבל המוקד נמנע מלהתערב ביניהם, כדי שלא להגיע למצב לא טוב, והשאיר לאברך לדרוש את שלו.

אנו לא מעוניינים לרמוז מי העובד, ולא על איזה מקום מדובר, כי זה לאנוגע לכל הציבור. אבל חייבים לעזור וללמד שצריכים למדוד היטב את מקום החוט באמצעות מכשיר המדידה. לפני העמדת הלחי, וכן אח"כ לבדוק מידי פעם שהלחי במקום הנכון. אם לא מודדים במכשיר, גם עובד מקצועי יכול לטעות הרבה. אמנם יש מקרים שהעמודים ישרים והחוט הולך בקו ישר מהעמוד, ואז קל יותר לנחש, אבל המציאות היא שיש כ"כ הרבה טעויות, שהדבר מחייב אותנו למדוד תמיד. ולא לסמוך על העובד שאומר שהוא יודע את כל ההלכות, אלא להביא ת"ח מומחה ויודע שישגיח שעושים כפי שצריך.

מלכתחילה לעשות לכתחילה

עוד יש לציין שלא לתת לעובד שיעשה לבד ואח"כ נבדוק אם עשה כראוי, המצב הזה מאוד גרוע, שצריכים להעיר לאדם ולומר שלא עשה כראוי, ובפרט שמתעוררים ויוחמים האם יש כזו הלכה, או שזו חומרא, והאם הוא חייב לתקן רק את הדברים המעכבים או גם כפי ההוראות המחמירות הידועות, ובנוסף לאחר מעשה כבר לא מתקנים את הכל, הרבה דברים נשארים אח"כ במצב שמלכתחילה היו עושים בצורה אחרת טובה יותר. לכן יש לדאוג מראש שיהיה אדם שידוע לבקי בחומרות השכונתיות, וגם עם נסיון בפרקטיקה, שיעמוד בשעת ההתקנה ויראה לעובדים בצורה מדויקת, בשביל שמלכתחילה יעשו לכתחילה. הענין הזה כבר הונהג בעבודות שנעשים ע"י מוקד העירוב, כפי שהוזכר כבר כמה פעמים. ואנו מקווים שגם אחרים ילמדו מכך.

הודעה חשובה בענין מגיבית "חובת השעה"

בשבוע זה זכינו בס"ד לסיים את תיקון העירוב לשני ישובים מבוקשים מתוך הרשימה שהגנו לפני שבועיים, אבל עדיין שמות הישובים לא מתפרסמים, מפני שממתינים לבדיקת מומחה שני, שיבדוק את הכל פעם נוספת במתינות ובדקדוק. אנו מודים לתורמים שתרמו את החלק הראשון של הפרויקט, וזכות הרבים תעמוד להם. אבל עדיין נשאר גרעון של יותר מ-3000 להשלמת התקציב של תיקון שני הישובים, מלבד הסכום הנדרש לישובים נוספים העומדים על הפרק. כל מי שיבדו לסייע במצוה זו, שבכל שבוע יהיו עוד מאות משפחות עם עירוב מהודר, נזקקים לזכותו, נא לפנות אילנו בהקדם, ויתברך בכל הברכות.

תושב שעשה צו"פ לאורך שביל להגדיל את התחום

נסיים בדבר מענין שנפגשנו בבדיקת עירובי הישובים בדרום הארץ. אחד התושבים הדתיים רצה ללכת בשבת לישוב סמוך, והיתה לו בעיה שקצה הישוב השני הוא מחוץ לתחום שבת. כשביל להתיר את ההליכה, הוא העמיד עמודים של עירוב לאורך כל הדרך משני צידי השביל המוליך לישוב, לחבר בין העירוב של הישוב שלו לעירוב של הישוב השני, ועי"ז נעשה הכל לרשות היחיד אחת [אם העירובים כשרים], וממילא התחום שלו כולל את שני הישובים ועוד אלפיים אמה מסביב לשניהם.

כיון שמי ששוכנת בתוך מקום מוקף לדירה שדינו כרשות היחיד, כל ההיקף נעשה לו כמקומו וכדי אמותו, [שו"ע סי' שצ"ו ס"ב]. ועי"ז מותר ללכת לכל הישוב השני.

הדבר המענין הוא, שהתושב השקיע בעשיית העמודים בצורה יפה, הוא העמיד כל עמוד ע"י יציקת בטון בצורת חבית, [כלומר הוא לקח חבית פתוחה לאורכה, וסגר סביב לעמוד, יצק בטון והסיר את החבית, ונשארה רק יציקת בטון עגולה חבית]. ומעל היציקות הוא שם עציץ מחצאי חביות פלסטיק, ושתל בהם פרחים, ועשה צינורות להשקיה לכל העציצים, והם הצינורות המחברים לאמצע העמוד [ראו בתמונה]. צינורות אלו אינם פוסלות את החוט העליון שנמצא מעל העמודים. וכך העציץ אינו פוסל, כיון שהוא חלק מהחבית שהיא בעצם לחי לכל עמוד. אמנם אם הפרחים יגדלו ויבלטו הרבה מהחבית, יש לדון אם הם יהיו כגג הבולט שפוסל את הגוד אסיק של הלחי. אשרים ישראל שאפילו פשוטים שבעם, מושקיעים כ"כ הרבה לקיים אתהלכות עירובין ותחומין.

חדש! ניתן לקבל (במייל או בפקס) רשימה של מתחמים רחבי הארץ, שנבדקו שהם מוקפים כהלכה ומותר לטלטל בתוכם לכתחילה

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:
מוקד העירוב השכונתי
קו מידע הלכת' ומידע אקטואלי על נבולות העירובים השכונתיים
ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- AB3320@GMAIL.COM

